

УДК 005: [001.4 = 111]

НАТАЛІЯ СУХАЧОВА

(Полтава)

АНГЛОМОВНИЙ МАКРОКОНЦЕПТ MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ: МОДЕЛЬ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ

Ключові слова: термін, англомовна терміносистема менеджменту, концепт, домен, парцела, концептуальна модель.

Антропоцентризм сучасної лінгвістики, яка вивчає мови та фахові субмови у взаємозв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням та різними видами діяльності, змінив погляди на дослідження мови. У зв'язку з цим у термінологічних студіях поряд із традиційними проблемами нині розглядається проблема систематизації професійних знань на підставі концептуальних моделей [1; 2; 4; 6; 7], які дозволяють з'ясувати спосіб упорядкування термінів певної галузі в межах відповідної терміносистеми.

Актуальність дослідження англомовної терміносистеми менеджменту зумовлена тим, що ця терміносистема пов'язана майже з усіма сферами соціально-економічного життя суспільства, а тому потребує комплексного, системного аналізу, здійснюваного з урахуванням традиційних положень дериваційних і семантичних студій, а також нових положень когнітивної лінгвістики, яка є провідним напрямом антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства.

У працях, присвячених аналізу англомовних термінів менеджменту, розглядалися їхні словотвірні особливості (К. В. Житнікова), у тому числі інновації (М. В. Белозьоров, Ю. А. Зацний, М. О. Костева), їхні прагматико-дискурсивні (І. Ю. Євдокимова, К. В. Житнікова, Л. П. Науменко), семантико-когнітивні (І. В. Извольська, В. П. Косякова) і типологічні аспекти (О. О. Агаєва, О. О. Клименко, М. О. Костева). У нашій роботі дослідження лексичних значень термінологічних одиниць англомовної терміносистеми менеджменту передбачає семантичну класифікацію одиниць на підставі концептуальної моделі поняття MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ, яке забезпечує єдність терміносистеми.

Метою статті є моделювання концептуальної мережі англомовного макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ та розкриття його змісту. Поставлена мета зумовлює необхідність розв'язання таких завдань: 1) виявити ключове слово, значення якого репрезентує концепт та розкриває його понятійний зміст; 2) змоделювати концептуальну мережу англомовного макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ; 3) виокремити парцели макроконцепту, які містять поняття, позначені близькими за змістом термінологічними одиницями.

Моделювання концептуальної мережі макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ, яка вможливує семантичну (тематичну) стратифікацію термінів, спирається на методику концептуального аналізу, розроблену С. А. Жаботинською і названу *семантикою лінгвальних мереж (СЛМ)* [3].

У СЛМ для побудови концептуальних мереж використовуються базисні пропозиції, які мають найвищий ступінь узагальнення, або схемності. Тип пропозиціональної схеми визначається за її належністю до певного базисного фрейму. На відміну від фрейму в його традиційному розумінні як структури конкретної стереотипної ситуації, базисні фрейми є операціональними: вони містять базисні пропозиції як «інструмент для побудови традиційних фреймів-мереж» [3, с. 55–56]. С. А. Жаботинська виокремлює п'ять взаємозалежних базисних фреймів: предметний, ідентифікаційний, посесивний, акціональний і компаративний фрейми. Пропозиції, включені до предметного фрейму, структурують інформацію, яка стосується предметних ознак. Пропозиції, включені до інших базисних фреймів, структурують інформацію, пов'язану із взаємодією предметів [3, с. 56].

Численні терміни менеджменту номінують комплексне поняття MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ, що є макроконцептом, або доменом, конституйованим низкою парцел, до складу яких уходять конкретні тематично близькі концепти, позначені термінологічними одиницями. З'ясування складу парцел макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ відбувається на підставі аналізу дефініцій терміна «*management*», наведених у словниках. Семантичні компоненти значення терміна співвідносяться з різними парцелами сіткової моделі макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ. Ці парцели є такими:

1. MANAGER/УПРАВЛІНЕЦЬ: *the process undertaken by one or more individuals who coordinate the activity of subordinates to achieve results not achievable by one individual acting alone* [9, с. 4]; *a process that encompasses a systematic series of actions taken by managers who have a position of authority vested in them by the company* [12, с. 10].

2. MANAGEMENT/УПРАВЛІННЯ як діяльність, процес: *the activity of controlling and organizing the work that a company or organization does* [13, с. 118]; *the process undertaken by one or more individuals who coordinate the activity of subordinates to achieve results not achievable by one individual acting alone* [9, с. 4]. **Зміст діяльності:** *a process that encompasses a systematic series of actions taken by managers who have a position of authority vested in them by the company* [12, с. 10] (пор. «робота, спрямована на досягнення мети за допомогою інших, – це не будь-яка одноразова дія, а низка безперервних взаємопов'язаних дій» [5, с. 24]); *the process of setting and achieving goals through the execution of basic management functions* [11, с. 5]; *the activities of the organization and coordination of an enterprise in accordance with the certain policies and in achievement of the clearly defined objectives* [11, с. 7]; *the activity of controlling and organizing the work that a company or organization does* [13, с. 118]; *the process of optimizing human, material, and financial contributions for the achievement of organizational goal* [12, с. 3]; *the process undertaken by one or more individuals who coordinate the activity of subordinates to achieve results not achievable by one individual acting alone* [9, с. 4]; *the process of accomplishing work through the efforts of others* [11, с. 5].

3. GOAL/МЕТА управління: *the activity to successfully integrate and maximize available resources within the internal and external environment for the attainment of organizational goals* [12, с. 4]; *the process of optimizing human, material,*

and financial contributions for the achievement of organizational goal [12, c. 3]; the process of reaching organizational goals by working with and through people and other organizational resources [8, c. 8]; the process that is used to accomplish organizational goals [11, c. 6]; a process that is used to achieve what an organization wants to achieve [12, c. 5].

4. ORGANIZATION/ОРГАНІЗАЦІЯ: *the process of managing organizations, managing people, managing production that is the objectives of management [9, c. 5]; the activity of controlling and organizing the work that a company or organization does [13, c. 118]; the activities of the organization and coordination of an enterprise in accordance with the certain policies and in achievement of the clearly defined objectives [11, c. 7].*

5. RESOURCES/РЕСУРСИ: *the activity to successfully integrate and maximize available resources [12, c. 4]; the activity of getting things done with the aid of people and other resources [12, c. 5]; the process of reaching organizational goals by working with and through people and other organizational resources [8, c. 8]; the process of optimizing human, material, and financial contributions for the achievement of organizational goal [10, c. 3].*

6. SUBORDINATES/ПІДЛЕГЛІ: *the activity of getting things done with the aid of people and other resources [12, c. 4]; the process of reaching organizational goals by working with and through people and other organizational resources [8, c. 8]; the process of optimizing human, material, and financial contributions for the achievement of organizational goal [12, c. 3]; the process of managing organizations, managing people, managing production that is the objectives of management [9, c. 5]; a process that encompasses a systematic series of actions taken by managers who have a position of authority vested in them by the company, and their subordinates work for them and largely do as they are told [12, c. 10].*

7. PRODUCTION/ВИРОБНИЦТВО: *the process of managing organizations, managing people, managing production [9, c. 5].*

8. RESULT/РЕЗУЛЬТАТ: *the process undertaken by one or more individuals to coordinate the activity of subordinates to achieve results not achievable by one individual acting alone [9, c. 4].*

9. ENVIRONMENT/СЕРЕДОВИЩЕ: *the activity to successfully integrate and maximize available resources within the internal and external environment for the attainment of organizational goals [12, c. 4]; all outside factors that may affect a management of an organization make up the external environment [9, c. 5].*

Таким чином, макроконцепт MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ уключає дев'ять парцел: (1) MANAGEMENT/УПРАВЛІННЯ як діяльність, (2) MANAGER/УПРАВЛІНЕЦЬ, (3) GOAL/МЕТА управління, (4) ORGANIZATION/ОРГАНІЗАЦІЯ, (5) RESOURCES/РЕСУРСИ, (6) SUBORDINATES/ПІДЛЕГЛІ, (7) PRODUCTION/ВИРОБНИЦТВО, (8) RESULT/РЕЗУЛЬТАТ та (9) ENVIRONMENT/СЕРЕДОВИЩЕ. Вони поєднуються одна з одною у складі концептуальної мережі (рис. 1).

Сіткова модель макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ сформована за допомогою базисних пропозиціональних схем – акціональних схем контактної дії та каузації, посесивних партитивних схем, буттєвої локативної схеми та ідентифікаційної схеми характеристизації:

- схема контактної дії
«**AG-агєнс** (MANAGER/УПРАВЛІНЕЦЬ) **діє** (manages/керує = MANAGEMENT/УПРАВЛІННЯ) **на** **PT-пацієнс** (ORGANIZATION/ОРГАНІЗАЦІЯ) **з певною** **GL-метою** (GOAL/META)»;
- партитивна схема (1)
«**WH-ціле** (ORGANIZATION/ОРГАНІЗАЦІЯ) **має** **PR-частину** (RESOURCES/РЕСУРСИ)»;
- партитивна схема (2)
«**WH-ціле** (RESOURCES/РЕСУРСИ) **має** **PR-частину** (SUBORDINATES/ПІДЛЕГЛІ)»;
- каузативна схема + локативна схема
«**CR-каузатор** (ORGANIZATION/ОРГАНІЗАЦІЯ) **робить** (produces/виробляє = PRODUCTION/ВИРОБНИЦТВО) **FT-фактитив** (RESULT/РЕЗУЛЬТАТ) **ТАМ** / **LC-локатив** (ENVIRONMENT/СЕРЕДОВИЩЕ)»;
- схема характеристики
«**ID-ідентифікатив** (GOAL/META) **є** **CH-характеризатор** (RESULT/РЕЗУЛЬТАТ)».

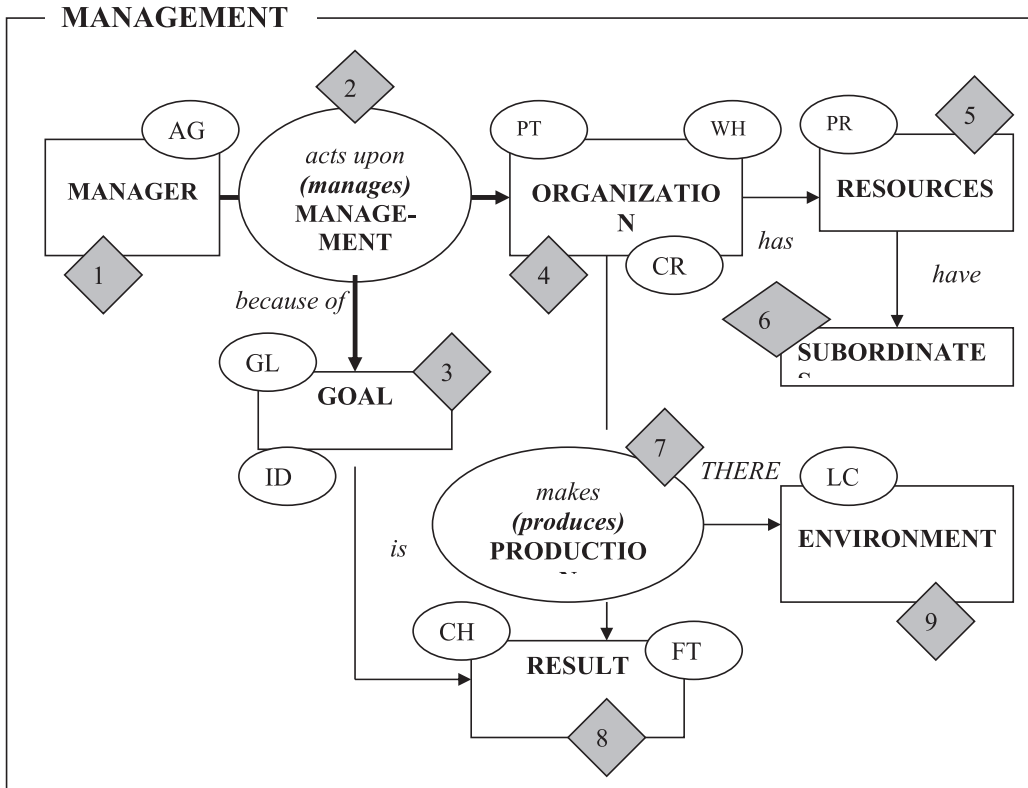

Рис. 1. Домен MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ: модель концептуальної мережі

Кожна з виокремлених парцел макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ містить поняття, позначені близькими за змістом термінологічними одиницями, значення яких специфікує зміст парцели. Зазвичай така специфікація відбувається за напрямками, представленими в сітковій моделі макроконцепту. Серед тематично близьких понять, представлених у парцелі, є ті, що утворюють її ядро. **Ядерні поняття** позначаються низкою синонімічних лексем, які належать до змістового «ядра терміносистеми» [2, с. 76] у цілому. Ці синонімічні лексеми є іменниками, прикметниками або дієсловами. Їхня міжкатегоріальна взаємодія зумовлена фактором похідності, наявності спільної словотвірної основи. До складу парцели входять також концепти, пов'язані зі специфікацією ядерних понять, за якої останні набувають різних додаткових ознак – якісних, акціональних, локативних, темпоральних, видових тощо, позначених відповідними термінологічними одиницями. Такі концепти формують **зону поширення** парцели.

Отже, у результаті застосування *методики моделювання концептуальних мереж* була побудована модель концептуальної мережі англомовного макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ. Кожна з дев'яти парцел макроконцепту в подальшому може бути проаналізована на предмет з'ясування термінологічних одиниць, які позначають її ядро та зону поширення. Структура макроконцепту MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ створює загальні засади для семантичної класифікації термінологічних одиниць.

Дослідження робить значний внесок у теорію наукових знань про розвиток сучасних англомовних терміносистем, зокрема англомовної терміносистеми менеджменту, та має практичну цінність, оскільки отриманий у ході дослідження емпіричний матеріал може бути використаний під час викладання курсів лексикології, термінології та когнітивної лінгвістики.

Перспектива дальших досліджень убачається в поширенні цього підходу на компаративні студії та на вивчення функціонування термінів менеджменту у фахових і нефахових дискурсах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : [монографія] / В. Л. Іващенко. – К. : ВД Дмитра Бурого, 2006. – 328 с.
2. Ивина Л. В. Лингво-когнитивные основы анализа отраслевых терминисистем / Л. В. Ивина. – М. : Академический проект, 2003. – 301 с.
3. Жаботинская С. А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции) / С. А. Жаботинская // Cognition, communication, discourse. International On-line journal – Когніція, комунікація, дискурс : междунар. електронный сб. науч. трудов / Харьк. нац. ун-т имени В. Каразина. – Х., 2013. – № 6. – С. 47–76.
4. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – М. : Изд-во ЛКИ, 2007. – 256 с.
5. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1997. – 704 с.
6. Науменко Л. П. Сучасний англомовний бізнес-дискурс в комунікативно-прагматичному та концептуальному висвітленні : [монографія] / Л. П. Науменко. – К. : Логос, 2008. – 360 с.
7. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя, 2008. – 332 с.

8. Certo Samuel C. Principles of Modern Management / Samuel C. Certo. – 4-th ed. – Massachusetts : Allyn and Bacon Inc., 1989. – 646 p.

9. Donnelly James H. Fundamentals of Management / H. Donnelly James, Jr., L. Gibson James, M. John Ivancevich. – 9-th ed. – Boston : McGraw-Hill, 1987. – 713 p.

10. Kotter J. Management / John Kotter // Review of International Comparative Management. Academy of Economic Studies Publishing House. Bucharest. – 2008. – Vol. 9. – P. 148–156.

11. Miller Donald S. Fundamentals of Management: a Framework for Excellence / S. Miller Donald, E. Catt Stephan, Carson James. – Minneapolis : West publishing company, 1996. – 457 p.

12. Pearce John A. Management / John A. Pearce, Richard B. Robinson, Jr. – New York : Random House : Business Division, 1989. – 773 p.

13. Schermerhorn John R. Management for Productivity / John R. Schermerhorn, Jr. – 4-th ed. – N.Y. : John Wiley & Son, Inc, 1993. – 758 p.

НАТАЛИЯ СУХАЧЕВА

**АНГЛОЯЗЫЧНЫЙ МАКРОКОНЦЕПТ MANAGEMENT/ МЕНЕДЖМЕНТ:
МОДЕЛЬ КОНЦЕПТУАЛЬНОЙ СЕТИ**

Статья посвящается построению концептуальной модели, а также исследованию смысла понятия MANAGEMENT/МЕНЕДЖМЕНТ, рассматриваемого как макроконцепт, или домен, который конституируется рядом парцелл, в состав которых входят конкретные тематически близкие концепты, обозначенные терминологическими единицами англоязычной терминосистемы менеджмента. Парцеллы объединяются в концептуальную сеть, моделирование которой осуществляется с использованием положений семантики лингвальных сетей.

Ключевые слова: термин, англоязычная терминосистема менеджмента, концепт, домен, парцелла, концептуальная модель.

NATALIA SUKHASHOVA

**ENGLISH MACROCONCEPT MANAGEMENT: MODEL
OF A CONCEPTUAL NETWORK**

The article deals with making a conceptual model and study of the content of the English macroconcept or conceptual domain MANAGEMENT constituted by a number of parcels. These parcels include concepts designated by the terms of the English terminological system of management. The parcels are linked within conceptual model modeled on the basis of the methodology developed for conceptual analysis of linguistic meanings and called «semantics of lingual networks».

Key words: term, English terminological system of management, concept, domain, parcel, conceptual model.

Одержано 16.01.2015 р.